

# Targosz, Karolina

---

## Posiedzenie naukowe Zespołu Historii Nauki Okresu Odrodzenia

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/2, 395-396

---

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



Następnie referent omówił realizację w latach 1928—1939 postulatów dotyczących polityki naukowej państwa polskiego. A więc — podjęcie przez Klisę im. Mianowskiego badań nad przydatnością prac naukowych dla potrzeb państwa i ich wyniki; utworzenie Funduszu Kultury Narodowej, zwiększenie nadzoru państwa nad uczelniami w wyniku wprowadzenia Ustawy o szkołach akademickich z roku 1933; utworzenie Rady Nauk Ścisłych i Stosowanych — jako realizacja postulatów dotyczących planowania i koordynacji badań naukowych.

Dr Jaczewski szerzej zreferował wpływ Rady Nauk Ścisłych i Stosowanych na politykę państwa wobec nauki. Przypomniał o postulatach Komitetów Naukowych Rady w sprawie organizacji nowych instytutów oraz rozwoju kadry naukowej. Następnie omówił prowadzone przez Radę prace nad założeniami pierwszego planu rozwoju badań naukowych (ograniczonego do nauk ścisłych i stosowanych), oraz opracowanie zasad współpracy naukowej z zagranicą.

Dr Jaczewski zakończył swoje wystąpienie porównaniem polityki naukowej państwa polskiego w dwudziestoleciu międzywojennym z polityką państw obcych.

W bardzo ożywionej dyskusji po referacie udział wzięli: prof. E. Olszewski, doc. S. Czarniecki, prof. M. Dembowska, dr H. Horodyska, mgr W. Grębecka, dr W. Rolbiecki, dr P. Hübner, mgr inż. S. Miczulski, dr E. Tomaszewski, doc. T. Alek-Kowalski.

Joanna Kowalska

#### POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI OKRESU ODRODZENIA

Na zebraniu Zespołu Historii Nauki Okresu Odrodzenia, które — pod przewodnictwem prof. Henryka Barycza — odbyło się 4 grudnia 1973 r., dr Karolina Targosz wygłosiła referat pt. *Marin Mersenne'a związki z Polską w świetle jego korespondencji naukowej*.

W referacie ukazana została najpierw sylweta Mersenne'a (1588—1648) „sekretarza generalnego” uczonej Europy XVII w., niezwykle zasłużonego organizatora życia naukowego na terenie Paryża, mistrzudzonego korespondenta i pośrednika, przyjaciela Kartezjusza, Gassendiego i Roberval'a, a przy tym badacza i eksperymentatora, który wniósł własny wkład w rozwój fizyki, zwłaszcza mechaniki i akustyki.

Autorka przedstawiła dalej losy spuścizny epistolarnej Mersenne'a i jej publikacji, zamierzonej z końcem XIX w. przez P. Tanery'ego, podjętej w 1932 r. przez C. de Waarda a kontynuowanej do chwili obecnej (w 1972 r. ukazał się kolejny, 12 tom). Dr Targosz na podstawie tej publikacji oraz mikrofilmów z nie wydanych jeszcze oryginałów, przedstawiła z kolei „polski” fragment korespondencji Mersenne'a, dość szczerze ilościowo na tle ogromu jej całości, obfitujący jednak w dane charakterystyczne dla całej naukowej działalności Mersenne'a i problemów szczególnie nurtujących epokę.

Z listów do przyjaciół pisanych przez Mersenn'ea, z Belgii w 1630 r. wynika, że zetknął się on (tam osobiście z Polakiem, Aleksym Sylviusem, współpracownikiem astronoma, jezuita Karola Malaperta, który już wówczas pracował nad budową planetarium (wskazówka chronologiczna nie znana dotąd w biografii tej interesującej i ciągle dość enigmatycznej postaci). W latach 30-tych zainteresowały żywo Mersenne'a wieści z Polski o wspaniałej kapeli Władysława IV. On też zwrócił Kartezjuszowi uwagę na pracę krakowskiego matematyka, Jana Brożka, o liczbach doskonałych. Angielscy znajomi Mersenne'a doprowadzili do nawiązania korespondencji między nim a Janem Amosem Komeńskim. Mersenne dał się pozyskać w poczet zwolenników „pansofii” czeskiego uczonego pracującego w Lesznie i obiecał mu pomoc w dostarczeniu materiałów naukowych oraz przy ewentualnym druku dzieła we Francji.

Autorka przypomniała dalej kontakty łączące Merstnne'a z polską młodzieżą socyniańską studiującą w Paryżu, omawiane już w studiach L. Chmaja. Do ukazanej tam szczegółowo korespondencji Mersenne'a z Marcinem Ruarem dorzuciła jednak jeszcze parę nie znanych Chmajowi listów, świadczących o dalszej kontynuacji ich korespondencji. Dr Targosz wspomniała następnie o korespondencji prowadzonej przez uczonych z polskiego dworu królewskiego z Mersenne'im (Piotr Des Noyers, Walerian Magni), czym zajmowała się obszerniej przy innej okazji. Omówiła natomiast jeszcze znajomość francuskiego uczonego z młodym Polakiem studiującym w Paryżu i Lowanium, Stanisławem Brudzyńskim oraz z Gdańszczanami — Janem Heweliuszem i Janem Mochingerem.

W dyskusji po referacie dr J. Dianni dorzuciła informację o recepcji dzieł Mersenne'a w Polsce — znanych jej z biblioteki Stanisława Pułdowskiego, dr J. Dybiec zapytał o ewentualne kontakty Mersenne'a z młodzieżą magnacką studiującą w Paryżu, a profesorowie W. Voisé, L. Hajdukiewicz i H. Barycz poruszali związki naukowe Gdańska z Polską.

Karolina Targosz

#### POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI OKRESU OŚWIECENIA

Na posiedzeniu Zespołu Historii Nauki Okresu Oświecenia, które odbyło się 4 grudnia 1973 r. w Krakowie dr Józef Wojakowski wygłosił referat *Nowożytnie treści w księgozbiorze Szkoły Rycerskiej*.

Po krótkiej charakterystyce Korpusu Kadetów referent przedstawił dzieje i omówił zawartość biblioteki Szkoły Rycerskiej. Biblioteka ta istniała do rozwiązania w 1794 r. Korpusu Kadetów. Po trzecim rozbiórce Polski księgozbiór przeszedł na własność Liceum Warszawskiego, a po jego likwidacji do powstałego w 1816 r. Uniwersytetu Warszawskiego.

Rekonstrukcja księgozbioru ze względu na rozproszenie, któremu uległ oraz z powodu skąpych materiałów źródłowych (zachował się tylko jeden inwentarz-katalog z 1769 r.) napotyka na szereg trudności. Żmudne badania pozwoliły odtworzyć zasób biblioteki w takiej mierze, że możliwa jest jego analiza z punktu widzenia dorobku nowożytnej myśli naukowej, zarówno cywilnej jak i wojskowej. Analiza ta stanowiła właściwy temat referatu.

W bibliotece Szkoły Rycerskiej wydzielone były dwie grupy książek — dla profesorów (*livre de Bibliothéque*) i dla uczniów (*livre de classe*). Podział taki miał na celu przede wszystkim odpowiedni dobór literatury uznanej za potrzebną dla elewów.

W księgozbiorze uczniowskim szereg pozycji występowało w wielu egzemplarzach, np. *Katechizmu Kadeckiego* pióra A. K. Czartoryskiego było w wersji polskiej i niemieckiej 145 egzemplarzy.

Kształtowaniu postawy moralnej elewów służyły ponadto dzieła klasyków teorii prawa naturalnego (S. Puffendorf, J. J. Burlamqui, J. J. Rousseau). Popularność racjonalistycznych i eklektycznych zarazem koncepcji Ch. Wolffa potwierdza obecność w księgozbiorze wielu egzemplarzy dzieła *Institutiones philosophiae rationalis methodo Wolffii conscriptae* F. Ch. Baumaistera. Naukę historii w Szkole Rycerskiej starano się oprzeć na dorobku najnowszej, ogromnie zróżnicowanej historiografii. Znajdujemy tu dzieła autorów polskich (K. Wyrwicz, K. J. Skrzetuski, A. Naruszewicz) i przedstawicieli historiografii zachodnioeuropejskiej, reprezentujących odmienne całkiem poglądy na proces dziejowy jak P. Bayle, J. B. Boussuet, Ch. Montesquieu, Voltaire.